

Sådan kan du læse sammen med barnet

Tal om historien, inden I læser, tal sammen undervejs og bagefter. Læs igen – og læs både nye og gamle historier. Forslag til 35 gode bøger, som kan læses sammen med børn i forskellige aldre. Kapitlet "At skabe et læsemiljø i daginstitutioner" fra Pædagogens grundbog om børnelitteratur.

AF CAROLINE SEHESTED

At læse sammen med børn er meget mere end at læse bogens fortælling. Det er fælles oplevelse, samtale, gys, grin og glæde. Det er et vindue ud i verden og ind i fantasi og forståelse.

Før du læser for barnet

- Tal med barnet om bogens omslag, titel og eventuelle illustrationer - og tal om, hvad barnet tror, bogen handler om.
- Hvis du kender historien på forhånd, kan du give barnet en beskrivelse af fortællingens hovedpersoner, deres indbyrdes forhold og handlingen i store træk.
- Husk også at kigge på det første opslag. Se sammen på, hvad illustrationerne giver af hints om fortællingen, inden du begynder at læse.

Mens du læser med barnet

- Gå i dialog med barnet. Spørg for eksempel, hvad det tror, der sker på næste side. Spørg om barnets forståelse af særlige ord og forklar gerne ordene med dine egne formuleringer.
- Gå på opdagelse i billederne sammen med barnet og lad det selv fortælle om detaljer, det har lagt mærke til.
- Husk at lytte. Og følg barnets interesse i oplæsningen. Nogle børn vil gerne tidligt i dialog, andre vil hellere vente, til historien er slut. Børn lytter forskelligt. Nogle vil gerne sidde tæt på dig, og andre vil gerne kunne bevæge deres krop og flytte rundt, mens de får læst op. Det betyder ikke nødvendigvis, at de er uopmærksomme.
- Giv plads til barnets spørgsmål og kommentarer. Det er barnets deltagelse i dialogen, der er mest udviklende for det.

Når du har læst med barnet

- Tal med barnet om, hvorvidt det kan genkende situationer og oplevelser fra bogen. Spørg, om det selv har oplevet noget, der minder om det, I lige har læst om. Spørg eventuelt, om bogen minder om andre fortællinger eller film.
- Husk, at barnet slet ikke er færdig med en bog, første gang I har læst den. En bog kan læses mange gange, især hvis handlingen minder om noget i barnets egen livssituation.

Hvad skal vi læse?

Sørg for at læse så mange forskellige genrer for barnet som muligt. Præsenter både klassikere og nyere litteratur. Og vælg billedbøger med så mange forskellige billedudtryk som muligt.

De følgende titler er eksempler på nyere billedbøger, der beskæftiger sig med eksistentielle temaer i børnehavebarnet liv:

Fra halvandet år

Bartoldy - Helt hen i vejret. Af Pia Thaulov. Gyldendal, 2006. Fin serie - brug gerne dem alle.

Den sultne larve Aldrigmæt. Af Eric Carle. Apostrof, 1998.

Jeppes ble. Af Barbro Lindgren. Gyldendal, 1999. Fin serie - brug gerne dem alle.

Kaj løber og løber. Af Mats Letén. Gyldendal, 2004. Fin serie - brug gerne dem alle.

Kvæk. Af Anne Misfeldt. Carlsen, 2006. Fin serie - brug gerne alle.

Lille Bamse. Af Thomas Winding. Politiken, 2008.

Hvad siger sneuglen Ulla. Af Mette Mostrup. Gyldendal, 2009.

Fra to et halvt år

De tre bukke bruse. Af Ursula Seeberg. Gyldendal, 2000.

Den dag Leopold blev ond. Af Dina Gellert. Bolden, 1998. Fin serie - brug gerne alle.

Den store bog om mors vilde unge. Af Babro Lindgren og Eva Erikson. Gyldendal, 2003.

Det gale vejr. Af Peter Mouritzen. Apostrof, 2000.

Muldvarpen der ville vide hvem der havde lagt en lort på dens hoved. Af Werner Holzwarth. Høst og Søn, 2000.

Fra tre et halvt år

Et underligt æg. Af Emily Gravett. Sesam, 2008.

Store monstre græder ikke. Af Kalle Güettler, Rakel Helmsdal og Áslaug Jónsdóttir. Torgard, 2008. Fin serie - brug gerne alle.

Axel elsker biler. Af Marianne Iben Hansen. Gyldendal, 2007.

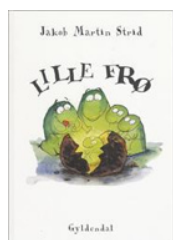
Mustafas Kiosk. Af Jakob Martin Strid. Politisk revy, 1999.

Finn Herman. Af Mats Letén. Gyldendal, 2001.

Lille Frø. Af Jakob Martin Strid. Gyldendal, 2005.

Historien handler om en lille frø, der dumper ned hos en frøfamilie i København. Familien tager frøen til sig, men det viser sig, at den ikke kan indordne sig under familiens normer. Familien søger eksperthjælp, men det hjælper ikke, og til sidst ser den lille frø ikke anden udvej end at rejse ud i verden, hvor den heldigvis til sidst bliver hentet hjem af sin frøfamilie.

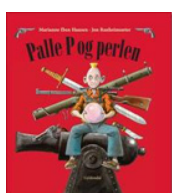
Bogen giver børn en oplevelse af genkendelighed. De fleste børn er blevet skældt ud af deres forældre, de fleste børn har vandret hjemmefra i vrede, og de fleste børn har prøvet at blive så optaget af ting, at de ikke ved, at de opfører sig på måder, som andre ikke bryder sig om.

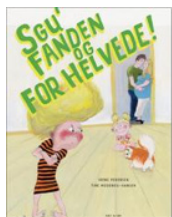

Palle P og perlen. Af Marianne Iben Hansen. Gyldendal, 2010.

Fortællingen er på vers og handler om venskab og ensomhed. Palle er, som sin intertekstuelle pendant *Palle alene i verden*, helt alene. Han finder en stor perle og bliver pludselig meget bange for, at nogen skal tage perlen fra ham. Han begynder en våbensamling for at holde alle væk, men til sidst dukker der en ven op, og perlen og våbnene bliver ligegyldige.

En moralsk fortælling, som giver barnet en god fornemmelse af at være medfortællende med genkendelige og tilbagevendende rim.

Sgu, fanden og for helvede! Af Irene Pedersen. Høst, 2004.

Historien handler om Sofie Amalie, der skal være storesøster for anden gang. Hun vil gerne have sine forældres opmærksomhed, men de er kun optaget af babytøj og af at gøre klar til den nye bror eller søsters ankomst. Sofie Amalie er så vred, så vred, og det afspejles i meget eksplosive og ekspressive billeder. Forældrenes mangel på opmærksomhed er der ikke meget at gøre ved, men heldigvis har Sofie Amalie en lillesøster, som hun finder sammen med.

Titlen er et eksempel på, hvorledes sproget udtrykker Sofie Amalies følelser.

Hullebogen. Af Poul Lange. Gyldendal, 2006.

En historie om huller. Dens illustrationer er collager, og alle opslagene handler om alle mulige slags huller. Der er masser af billedmateriale at gå på jagt i og meget lidt tekst.

Derved bliver det dialogen og samtalen om billeder og indhold, der bærer samværet om læsningen.

Fra fire et halvt år

Da Åges mor glemte alt. Af Pija Lindenbaum. Klematis, 2006.

Den forheksede drage. Af David Wiesner. Thorup, 2006.

Det store kamelvæddeløb. Af Oscar K og Antonieta Medeiros. Høst, 2010.

Eventyret om den lille bitte søde gris. Af Peter Nordahl. Gyldendal, 2009.

Bogen er en klassisk fortælling om den lille gris, der bevæger sig ud i verden og er lige ved at blive ædt af den stygge ulv. Heldigvis har grisen en hjælper, en enøjet hane, der klarer ulven og hjælper grisen hjem til mor.

Bogen har gode elementer af spænding og uhygge, og billederne støtter den lille medlæser gennem oplæsningen til at sikre sig, at historien ender godt.

Lille Laudrup og den bedste onkel. Af Pija Lindenbaum. Klematis, 2007.

Lydia og kunsten at dele. Af Katrine Marie Guldager. Carlsen, 2010.

Manden som troede på storken. Af Thomas Rosenlöcher. Lamberth, 2009.

En fortælling om en mand, der brændende ønsker sig at få et barn. Han ved bare ikke, hvordan man skaffer sig et barn. Folk er ikke meget for at svare på hans spørgsmål, og storken, som han lægger sukkerknalder til, dukker ikke op. Heldigvis vil nabokonen gerne hjælpe ham, og de får sammen et barn, uden at han dog helt har knækket koden om det at få børn.

En herlig bog, der lader barnelæseren være den kloge og den, der kan grine ad den uvidende mand.

Marias dukke. Af Morten Dürr. Høst og Søn, 2010.

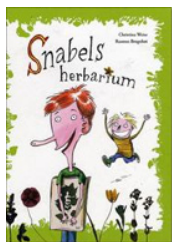
Meget mærkelig morgen. Af Kim Fupz Aakeson. Carlsen, 2009.

Mig og dig. Af Anthony Browne. Apostrof, 2010.

Nyt blod - en vampyrkrønike. Af Peter Gotthardt. Carlsen, 2009.

Palle alene i verden. Af Jens Sigsgaard. Gyldendal, 1942.

Pedes uhyrer. Af Morten Ramsland. Carlsen, 2005.

Snabels herbarium. Af Charlotte Weise. Carlsen, 2008.

Historien handler om den rolige Snabel og hans urolige ven Lille. Bogen beskriver, hvorledes de to bliver uvenner og venner igen. Fortællingen er meget dramatisk beskrevet og illustreret og tager barnets følelser alvorligt.

Børn, der hører historien, bliver helt opslugt af det store drama i børnehøjde.

Caroline Sehested er master i børnelitteratur, cand.mag. i litteraturhistorie, æstetik og kultur. Lektor ved pædagoguddannelsen på Professionshøjskolen UCC.

Pædagogens grundbog om børnelitteratur. Af Caroline Sehested. Høst og Søn, 2009.

I denne bog fortæller Caroline Sehested om, hvordan pædagoger kan arbejde med børnelitteratur og bruge arbejdet med børnelitteratur til at udvikle børns personlige, sociale, kulturelle og sproglige kompetencer. Hun skriver om, hvordan de kan indrette gode læsemiljøer i daginstitutioner, og kommer med forslag til, hvilke børnebogsgenrer institutionens bogsamling bør indeholde.

Læs bogens kapitel "At skabe et læsemiljø i daginstitutioner" på de næste sider

At skabe et læsemiljø i daginstitutioner

Med Hiim og Hippes model er rammefaktorerne en vigtig medspiller i det pædagogiske arbejde. Det fysiske miljø omtales indimellem som den skjulte kollega. Er rammerne optimale, er det lettere at gennemføre det, man har planlagt, og nå de mål, man har sat for aktiviteten. Dette kapitel handler om, hvorledes man kan etablere et læsemiljø i en institution, hvor der både kan foregå planlagte læseaktiviteter, og hvor læsning bliver en del af børnenes spontane aktiviteter.

Læsemiljø

I mange daginstitutioner bliver indretningen udfordret af, at der skal være gulvplads til leg. Der skal være mulighed for at placere borde, hvor børn kan samles og lave perler, puslespil eller tegne, og der skal være mulighed for, at pædagogerne hurtigt kan få et overblik, selv når man sidder fordybet sammen med nogle af børnene. Derfor ser man mange steder, at sofaer, stole eller madrasser er placeret således, at der er udsyn til hele stuen/fællesrummet, hvilket ofte medfører, at de er placeret, hvor der er mest larm og uro. I sådanne miljøer forventes det, at pædagoger er i stand til at formidle børnelitteratur. Samtidig er der hos nogle pædagoger en holdning til, at hvis ikke man tager sin kvote børn, så er man ikke en god kollega. Det betyder, at hvis pædagogen sætter sig til at læse, er det ofte med mange børn på én gang. Det vil sige, at hverken rum eller antallet af børn muliggør nogen høj grad af fordybelse. Indretningen af et godt læsemiljø kræver mulighed for fordybelse samt adgang til bøger – gerne mange slags bøger.

Forslag til indretning

At indrette det optimale læsemiljø kan indeholde overvejelser over følgende elementer:

PÆDAGogens GRUNDBOG OM BØRNELITTERATUR

- Nærhed i oplæsningssituationen
- Børns adgang til billederne
- Ro til fordybelse
- Placering af møbler
- Mulighed for at skærme sig fra andre aktiviteter
- Mulighed for at placere sig i forskellige læsestillinger
- Placering af bøger i rummet
- Dekoration af rummet
- Alternative læserum

Når børn får læst højt, vil de gerne tæt på oplæseren. Dels for at kunne se billederne og dels for at mærke nærheden og samhørigheden med den voksne, der læser op. Mange pædagoger kan berette om, at de har sat sig med et barn, og pludselig er der 15 børn samlet om den samme fortælling. Kunsten er at indrette et læsemiljø, hvor børn på samme tid har adgang til billederne i bogen og til at mærke den voksnes nærhed. Sofaer, der kan rumme børn omkring den voksne, er gode, men mange kan også fortælle, at gammeldags lænestole med armstøtter, hvor barnet kan sidde, fungerer godt. Sørg gerne for at finde en stol med så bredt et ryglæn, at pædagogen kan have børnene på skuldrene, da flere børn så kan få adgang til både nærhed og billeder.

Pædagogen bør altså kigge på sit materiale og vurdere, om møblerne i rummet giver ham/hende mulighed for at formidle til mange børn på samme tid? Samtidig er det også vigtigt, at pædagogen er opmærksom på, at sofaen bør vende væk fra det åbne rum. Det optimale er, at sofaen er placeret uden for institutionens fællesrum, som tit er præget af et højere lyd- og aktivitetsniveau. De møbler, der skal rumme oplæsningen, er meget centrale i skabelsen af et optimalt læserum i institutionen. Hvis der er mange børn, kan pædagogen overveje at placere sig foran børnene, så de er placeret på sofaen, og pædagogen sidder nedenfor. Pædagogen kan sørge for at have en fremviser med sig, så bøgerne kan blive blæst op på væggen, så alle børn på samme tid kan se billederne detaljeret.

En anden mulighed er at indkøbe en stor sækkestol/madras til institutionen, hvor pædagogen kan sidde/ligge med børnene og læse bøger. En madras har også den fordel, at den er lettere at flytte rundt i institutionen end sofaer og stole.

Forskellige typer oplæsning kræver forskellige typer læserum. Skal pædagogen arbejde med dialog og samtale om oplæsningen, kræver rummet ro. Her er det vigtigt, at der i institutioner er indrettet et rum, hvor pædagogen

AT SKABE ET LÆSEMILJØ I DAGINSTITUTIONER

kan trække sig tilbage sammen med barnet eller et begrænset antal børn. Dette rum bør være indrettet således, at der ikke er for mange vinduer. Et vindue vil kalde på barnets opmærksomhed, når der går personer forbi, når de kan se kammerater på legepladsen eller blot en fugl. I personalerummet er der ofte placeret materiale, der skal bruges i løbet af dagligdagen, madpakker, jakker og lign. Sørg derfor for at formidle til kollegaer, at der læses, hvis læsningen foregår i personalestuen. Pædagogen bør i sine overvejelser sørge for, at rummet er indrettet, således at barnet bliver mindst muligt forstyrret af andre ting under oplæsningen.

Et læsemiljø skal give mulighed for både planlagt og spontan læsning. Arbejder man med planlagt læsning, kræver det, at bogmaterialerne er inden for rækkevidde, og at det er muligt, at både børn og voksne kan fordybe sig. En spontan læsning forudsætter, at et eller flere børn selv har adgang til bøgerne. Det betyder, at man måske i institutionen ønsker at dele sit bibliotek op i bøger, børnene selv har adgang til, og særlige bøger, som børnene har adgang til ved særlige lejligheder (læs mere om dette i kapitlet om Læsningsfunktioner (se s. 105)).

Indret gerne et særligt læsehjørne, der både kan rumme den spontane og den planlagte læsning. En hjørnesofa er god til at rumme mange børn, der sidder fordybet med egne bøger, eller som kigger i den samme bog. At læse bøger smitter, og børnene får lyst til at dele bøger med hinanden, hvis rummet tillader det. Rum indrettet med små sækkepuder eller madrasser giver også børnene mulighed for at ligge på mange måder og læse. Torben Weinreichs undersøgelse, der er formidlet i *Bøger kan brænde* fra 1996, viser, at børn gerne vil kunne indrette sig kropsligt på mange andre måder end det, en stol tillader, når de læser. Dette bør pædagogen sørge for, at rummet giver mulighed for.

I et læsehjørne skal der som tidligere nævnt være adgang til bøgerne. De skal gerne være indbydende placeret, således at børnene får lyst til at tage dem frem og læse dem. Forsiden er det første, der kalder på læsning. Er en bog placeret på en hylde, giver det ikke altid barnet adgang til forsiden. Derfor finder man i mange institutioner bøgerne anbragt i tallerkenrækker, hvor forsiderne bliver præsenteret. En reol giver ikke bogen mulighed for en ordentlig præsentation, men giver mulighed for at opbevare mange bøger. Således kan pædagogen arbejde med flere opbevarings-/præsentationsmuligheder ad gangen. At bruge en tallerkenrække og en bogreol samtidig kræver, at pædagogen er god til at udskifte bøgerne løbende, da børnene får mere lyst til at læse bøger, jo flere de bliver udskiftet. Man kunne forestille sig, at pædagogen udskiftede bøgerne hver uge. Flere og flere institutioner

PÆDAGOGENS GRUNDBOG OM BØRNELITTERATUR

samarbejder også med det lokale bibliotek om at få bogkasser ud. Dette vil give en automatisk udskiftning i bogbestanden.

Det optimale læsemiljø kalder på læsning. Pædagogen bør indrette rummene, så der er materiale ud over bøgerne, der inspirerer børn til læsning. Plakater med billeder fra bøger eller filmatiseringer af bøger er gode at hænge op. Det er muligt at anskaffe sig plakater og plancher til at hænge op f.eks. i loftet ved at spørge det lokale bibliotek, forlag eller boghandlere, der måske har noget tilovers fra tidligere udstillinger, der ikke længere er aktuelt i en salgssituation, men som kan gøre sig godt i en institution.

Pædagogen kan overveje at hænge forfatterportrætter op. I H.C. Andersen-året havde mange institutioner fokus på H.C. Andersens eventyr. I de fleste institutioner havde man et eller flere billeder af forfatteren hængende. I det følgende år vidste de fleste børn, hvordan eventyrforfatteren så ud. Ved at hænge billederne af forfattere og illustratører op på væggene får pædagogen mulighed for at italesætte ord som forfatter og illustratør, og det giver endvidere en mulighed for at tale om disse personers funktioner, og altså at arbejde med børns fiktionskompetence.

Pædagogen kan hænge tæpper over borde og læse under bordene med lommelygter. Således skaber man et afgrænset rum i et rum, hvor der i forvejen er anden aktivitet. Pædagogen kan også sørge for at have mobile biblioteker i form af kufferter pakket med bøger og tæpper. Herved får pædagogen mulighed for at drage ud i verden væk fra institutionens rum. Rejsen kan være en tur på legepladsen under et træ eller ud på opdagelse i det lokale miljø. En fortælling om trolde giver en interessant kulisse i skoven, læst op på en træstamme. Oplæsning af et eventyr får en interessant kulisse i en riddersal på et slot.

Kufferter er gode redskaber til at skabe specielle miljøer. Dels giver det mulighed for at drage ud i verden og finde steder med mulighed for koncentration. Dels giver kufferten i sig selv mulighed for pædagogen til at iscenesætte et særligt rum. Pædagogen kan på forhånd have lagt specielle bøger i kufferten, som han/hun gerne vil arbejde med i en periode. At åbne kufferten giver mulighed for at sige en særlig remse, som giver børnene en forståelse af, at nu går vi ind i et særligt psykisk rum.

Psykolog og fortæller Lene Brok (f. 1950) beskriver, hvorledes pædagogen er nødt til at forholde sig til både det fysiske rum og det psykiske rum. Det fysiske rum er indretningen af rummet og placeringen af pædagog og børn i rummet. Det psykiske rum er indretningen af et ikkefysisk rum. Det er her, pædagogen overvejer, hvilke rutiner der skal følge med, hvorledes oplæsningen skal indledes, om det skal foregå på samme måde fra gang til gang,

AT SKABE ET LÆSEMILJØ I DAGINSTITUTIONER

så børnene bliver trygge i situationen og får mere overskud til at indgå i samtaler om litteraturen. Det er også i det psykiske rum, pædagogen overvejer reglerne for oplæsningen. Må børnene spørge undervejs, eller skal de tie stille, til bogen er læst? Pædagogen bør tænke sit psykiske oplæsningsrum igennem og strukturere det som en fortælling med en begyndelse, en midte og en slutning. Hvorledes begynder oplæsningen, inden bogen åbnes, hvorledes gør »vi« undervejs, og hvordan afrundes seancen, således at børnene ikke er i tvivl om, at nu er oplæsningen slut? Der er selvfølgelig forskel på, om det er en planlagt læsning eller en spontan læsning. Det psykiske rum bør overvejes mest og indrettes med regler og rutiner, når der er tale om en planlagt læsning med klare mål.

Materialevalg

En del af rammefaktorerne i Hiim og Hippes model er ud over indretningen af læsemiljøet også, at pædagogen har overblik over det materiale, der er til rådighed. Når pædagogen arbejder med litteraturpædagogik, er det institutionens bogsamling eller bibliotek, der i dette tilfælde udgør det primære materiale.

Pædagogen bør gennemgå sit bibliotek og se, om det indeholder det materiale, der skal til, for at han/hun kan arbejde med en reflekteret litteraturpædagogik. Således bør der i børnehavebiblioteket indgå følgende materialer:

Billedbøger: Aldersgruppen i en daginstitution gør, at det primære materiale i et børnehavebibliotek vil bestå af billedbøger. Nedenstående liste vil også inddrage bøger, hvori billeder ikke indgår, men pga. børnehavebarnets behov for billedstøtte for at skabe sammenhæng i fortællingens struktur er det vigtigt, at billedbøger udgør det primære materiale af bibliotekets materialevalg. Nedenstående liste skal altså forstås som et forslag til billedbøger, medmindre andet er nævnt eksplicit.

Eventyrbøger: Fortællinger med eventyr. Gerne det samme eventyr i flere forskellige udgaver.

Temabøger: Bøger om dinosaurer, trolde, indianere, om vejret, om solsystemet, om andre lande, om vilde dyr etc. Temaer skal give mulighed for at kunne arbejde med læreplanens kompetenceområder og skal kunne indgå i temaarbejde i institutionen.

PÆDAGOGENS GRUNDBOG OM BØRNELITTERATUR

Særlige bøger: Bøger, der bruges ved særlige lejligheder. Fødselsdage, jul, når nogen har været på hospitalet, når nogen i familien dør, når børn er særlig optaget af specielle emner etc. Det er bøger, der skal formidles af den voksne. Bøger om eksempelvis døden er ikke kun tænkt som særlige bøger, men pædagoger kan her igen skelne mellem spontan læsning, planlagt læsning og læsning, der retter sig mod et bestemt barn med en særlig problemstilling, hvor bøgerne kan gå ind og rammesætte en samtale. Det betyder også, at man godt kan have bøger omhandlende det samme tema som særlige bøger og som bøger, der står fremme til spontan læsning.

Ældre bøger: Bøger, der fortæller børnelitteraturens historie igennem tiderne. Denne genre kan høre sammen med klassikerkategorien. Pædagogen bør sørge for, at der er bøger for hver periode. Man kan bruge Torben Weinreichs *Børnenes litteraturhistorie* til at blive inspireret til titler.

Klassikere: En drøftelse i personalegruppen kan afgøre, hvilke bøger et barn bør møde gennem sin barndom (en del af kanondiskussionen). Institutionen bør sørge for, at bøgerne er tilgængelige i institutionen, således at pædagogerne sikrer sig, at alle børn gennem deres institutionstid for eksempel møder *Halfdans ABC*, *Cykelmyggen Egon*, *Cirkeline*, *Lille Frø* og *Finn Hermann*. Her kan pædagogerne gennem diskussioner i personalegruppen blive enige om en kanon, der kendetegner hver enkelt institution. Eksempelvis kunne man arbejde med en klassikerkanon og en kanon over nyere bøger.

Faglitteratur: Bøger med mulighed for opslag om forskellige dyr og planter. Bøger med kort, bøger med historiske scenarier, bøger med faktuel viden og børneleksikon. Her vil det være typisk at kategorisere disse bøger under særlige bøger, som børn kun får adgang til sammen med voksne og evt. ved særlige lejligheder. Denne type bøger er med til at formidle til børnene, at man kan søge viden og informationer i bestemte typer bøger. I samlingen, der giver mulighed for spontan læsning, bør også indgå bøger om dyr, både uddøde og nulevende. Faglitteratur har erfaringsmæssigt en særlig tiltrækningskraft på drengene.

Livstemaer: Bøger om venskaber, bøger om børn, der skal starte i skole, bøger om drenge og piger, bøger om at få en lillebror eller lillesøster, om at tabe sine tænder etc. Bøger, der repræsenterer de livstemaer, der kunne komme på tale i et barns liv, fra det er 3 til 6 år.

AT SKABE ET LÆSEMILJØ I DAGINSTITUTIONER

Bøger uden ord: Bøger, hvis fortællinger udelukkende består af billeder. Dette giver god mulighed for at arbejde med børnenes evne til at strukturere en fortælling og selv være meddigtende. Det giver også barnet mulighed for at gå på opdagelse på lige fod med den voksne. Det er både barnet og den voksne, der fortæller historien. Disse bøger er også gode at anbefale forældre, der enten pga. sproglige vanskeligheder ikke kan læse dansk op eller pga. ordblindhed ikke bryder sig om at læse højt for børn. Disse bøger kræver blot, at man kan orientere sig i billeder.

Bøger uden billeder: Højtlesning kræver, at børn er i stand til at koncentrere sig gennem længere tid og har evnen til at holde sammen på informationerne i en længere fortælling uden billedstøtte. Disse bøger vil derfor primært henvende sig til de større børn i en børnehave. Pædagogen kan arbejde med, at børnene bliver vant til at lytte til en fortælling, hvor de selv skal være med til at skabe billederne i deres eget indre – øvelse i at koncentrere sig i længere tid. Dette er en god øvelse for børn, der skal begynde i skole. Pædagogerne kan overveje også at inkludere lydbøger i børnehavens bibliotek. Mange højtlesningsbøger udgives i dag med tilhørende lydfil – cd eller mp3 – f.eks. Anne Sofie Hammers *Villads fra Valby* og Josefine Ottensens *Heltemod og kragelort*.

Rim og remsebøger: Sørg for, at børnene bliver præsenteret for bøger, der leger med sproget og bruger det på alternative måder. Børnene vil automatisk fokusere på lydene i sproget.

Alfabetbøger: En del af rim og remsegenren er alfabetbøger. Sørg for, at rim og remsebiblioteket ikke udelukkende består af alfabetbøger, men sørg omvendt for, at denne genre også er repræsenteret i biblioteket. Gerne med flere titler end *Halfdans ABC*.

Nye bøger: Sørg for, at bøger, der er skrevet efter 2000, er repræsenteret, og at de nyeste udgivelser kommer omkring institutionen enten via biblioteks-samarbejde eller indkøb til institutionen. At undersøge de nye bøger sammen med børnene giver også pædagogen en mulighed for at undersøge, om de nye bøger skal ind i biblioteket under andre genrer, når de ikke kan optræde under kategorien nye bøger mere. Ved at lade bøger og anbefaling af bøger være en del af personale møderne bliver det også legalt at tale sammen om bøger, og om hvilke der virker eller ikke virker.

PÆDAGOGENS GRUNDBOG OM BØRNELITTERATUR

Sangbøger: Disse bøger bør være en del af biblioteket. Gerne bøger, hvori der indgår sange. Eksempelvis *Dyrene i Hakkebakkeskoven* af Thorbjørn Egner, men også deciderede sangbøger som f.eks. *De små synger*.

Bøger, der afspejler andre kulturer: Bøger, der er fortællinger fra andre kulturer end den vestlige. De fleste formidlere af børnelitteratur i Danmark er meget nationalt orienterede i deres bogvalg. Dette giver en stor repræsentation af danske forfattere i de bøger, der står i danske institutioner. Pædagogen bør være opmærksom på, om der er titler i biblioteket, der er af andre forfattere end danske. Ved at have flere nationaliteter repræsenteret blandt forfatterne i biblioteket giver pædagogen børnene mulighed for at orientere sig i andre kulturelle udtryk.

Det er også vigtigt at sørge for, at institutionens bibliotek indeholder fortællinger, der dels på et tematisk plan handler om børn fra andre lande, dels på et visuelt niveau giver børnene en mulighed for at tale sammen om, hvordan et hjem i Tyrkiet eksempelvis ser ud.

Bøger på urdu, tyrkisk, arabisk, persisk: Bøger, der samtidig findes i en oversat version. At arbejde med en reflekteret litteraturpædagogik betyder også, at pædagogen bør arbejde på at skabe et godt forældresamarbejde, hvor forældrene bakkes op til at læse bøger op for barnet hjemme. Er man barn af forældre, der ikke kan det danske sprog særlig godt, vil det være yderst givtigt at møde den samme bog i hjemmet og i institutionen, gerne en oversat bog på modersmålet, som pædagogerne arbejder med i institutionen på dansk. Der findes også materiale til forældre med andet modersmål end dansk, hvor man med pjecer kan formidle vigtigheden af at læse sammen med sit barn.

Bøger, der handler om figurer, der også er på tv: Et barn, der bevæger sig i mange arenaer i løbet af en dag, har brug for, at der skabes sammenhæng mellem disse arenaer. At sørge for, at der i institutionens bibliotek er bøger, der handler om figurer, som barnet ser på tv, er at understøtte behovet for sammenhæng. Barnet kender ofte forhistorien for disse personer og behøver ikke bruge energi på at lære de fiktive personer at kende, men kan bruge sit overskud på at indgå i dialogen med pædagogen og bruge overskuddet på fortællingen mere end på personkarakteristikken.

Bøger, hvis illustrationer er abstrakte: Pædagogen bør gennemgå sit bibliotek for at undersøge, om illustrationerne er mangfoldige. Således bør illustratio-

AT SKABE ET LÆSEMILJØ I DAGINSTITUTIONER

ner med abstrakte og ekspresionistiske billeder være at finde i biblioteket på samme måde som bøger, hvis illustrationer er fotos, bøger, hvis illustrationer er realistiske, og bøger, hvis illustrationer er collager. Der bør både være tegnet med kridt, olie, akvarel og tusch.

Ukendte bøger: Ved en viden om barnets kendskab til bøger vil man have mulighed for at præsentere børnene for titler, de ikke ellers ville møde.

Refleksioner

1. Lav en observation i en institution, hvor du undersøger læsemiljøet.
 - Hvor er bøgerne placeret?
 - I hvilke rum læses der?
 - Hvilke bøger er tilgængelige for børnene?
 - Hvilke genrer er repræsenteret?
 - Hvorledes er læserummene indrettet?
 - Er der materiale på vægge eller i loft, der kalder på læsning?
2. Lav en skitse over et læserum i en institution.
 - Hvorledes ville du indrette rummet?
 - Argumentér for valget.
3. Gennemgå de forskellige genrer, og vælg en titel til hvert genreforslag.
 - Du vil dermed have taget de første spadestik til at lave dit eget institutionsbibliotek.
 - Del din litteraturliste med dine medstuderende. Nu har du pludselig mange flere titler til dit bibliotek.

Forslag til yderligere læsning

Basse, Lena og Caroline Sehested: *Læseguiderapport*. Læseguide Projektet 2007

Chambers, Aidan: *Böcker omkring oss. Om läsmiljö*. Sth 1995

Eskebæk Larsen, Marianne: »Litteratur og læreplaner. En diskussion af børnelitteraturens placering i pædagogiske læreplaner for dagtilbud« i *Nedslag i børnelitteraturforskningen 7*. Roskilde Universitetsforlag 2006

Eskebæk Larsen, Marianne; Lena Basse og Caroline Sehested: *Den levende bog. Rapportering og evaluerende undersøgelse*. Center for Børnelitteratur 2008

Hoel, Trude (red.): *Bok i bruk i barnehagen. Språkstimulering gjennom leseaktiviteter*. Universitetet i Stavanger. Lesesenteret 2007

PÆDAGOGENS GRUNDBOG OM BØRNELITTERATUR

Hoel, Trude (red.): *Les for meg, Pliis! – Om barn, litteratur og sprog*. Universitetet i Stavanger. Lesesenteret 2008

Petersen, Anne: »Billedbøger i brug i vuggestue og børnehave« i Anne Mørch-Hansen og Jana Pohl (red.): *Børnelitteratur i tiden – om danske børne- og ungdomsbøger i 2000'erne*. Høst & Søn 2006

Petersen, Anne: *Den tilsidesatte bog*. Klim 2007

Vilien, Karin, mfl.: *Pædagogik kan ses: Om sammenhængen mellem pædagogik og indretning i daginstitutionen*. Dafolo 2007

Tv-serien *Læsemagasinet* vises på dk4 og ligger permanent på videnomlaesning.dk og på folkeskolen.dk

folkeskolen.dk